

İNSAN
HAKLARI
OKULU
THE SCHOOL OF HUMAN RIGHTS

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perspektifiyle Serbest Seçim Hakkı

Gizem Yardımcı

<http://insanhaklariokulu.org/calisma-metinleri/>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perspektifiyle Serbest Seçim Hakkı

Gizem Yardımcı

© KAGED, Kasım 2020.

Ticari ve çıkar amaçlı kullanılamaz.

Yayın yeri: Ankara

Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla yazarın sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perspektifiyle Serbest Seçim Hakkı

Gizem Yardımcı*

Giriş

Türkiye’de yapılan seçimlerin ardından seçim usulsüzlükleri ve seçim yargısıyla ilgili tartışmalar ülke gündemini bir süredir meşgul eden konular arasında. Bunun en yakın örneği 31 Mart 2019 yerel seçimlerinin ardından, bazı bölgelerde seçimlerin tekrarlanıp tekrarlanmayacağı ve yine bazı bölgelerde oy sayımının yeniden yapılıp yapılmayacağıyla ilgili tartışmalardı. 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde, İstanbul’daki Büyükşehir Belediyesi seçimlerinin yargıya taşınması gerektiği iddia edilmiş ve seçim esnasında bazı usulsüzlüklerin, özellikle sandık kurullarının oluşumu yönünden, yapıldığı iddialarıyla da seçimlerin yenilenmesi kararı Yüksek Seçim Kurulu tarafından verilmişti.¹ Benzer şekilde 30 Mart 2014 yerel seçimlerinin ardından, Ankara’da Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adayı Mansur Yavaş, yapılan yerel seçimde bazı usulsüzlükler olduğu iddiasıyla seçim sonuçlarını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)’ne² taşıyacağını söylemişti.³ Her iki seçim sürecinde de seçim güvenliği, seçim usulsüzlükleri, seçimlerden önce yürütülen propaganda faaliyetleri ve bunlara ilişkin usulsüzlük iddiaları medyaya yansımıştı.

Ülkedeki seçim faaliyetlerinin genel seçimler ve yerel seçimler olarak belirli aralıklarla yapılmasının yanı sıra, Türkiye’de 2007 yılından bu yana 3 defa da referandum yapıldı.⁴ Bu durum, doğal olarak son yıllarda ülke gündeminin de seçimler çerçevesinde şekillenmesine neden oluyor.

* Ankara Üniversitesi, Kamu Hukuku Doktora Programı.

¹ Yüksek Seçim Kurulu’nun konuyla ilgili kararı için bkz. Yüksek Seçim Kurulu, 6 Mayıs 2019 tarihli ve 4219 sayılı karar, <https://ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/78053/2019-4219.pdf> (Erişim Tarihi: 18.10.2020).

² Bundan böyle Mahkeme olarak anılacaktır.

³ Mansur Yavaş Seçim Sonuçlarını AİHM’e Götürdü”, Haberler.com 03.04.2015 <https://goo.gl/c9gmHR> (Erişim Tarihi: 18.10.2020).

⁴ 2002 yılından bu yana, Türkiye’de 6 defa Genel Seçim, 4 defa yerel seçim, 3 kere halkoylaması ve 2 kere de Cumhurbaşkanı Seçimi yapıldı. 2018 Genel Seçimi ve Cumhurbaşkanı seçiminin birlikte yapılmasını göz önüne alırsak, Türkiye’de son 18 yılda toplam 14 seçim yapıldı. Detay için bkz. Yüksek Seçim Kurulu, Resmi Web Sitesi, <https://ysk.gov.tr/tr/secim-arsivi/2612> (Erişim Tarihi: 18.10.2020).

Hal böyleyken, serbest seçim hakkının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nde ⁵ düzenlenişi ve Mahkeme tarafından ele alınışı, Türkiye'deki insan hakları çalışmalarının da önemli bir parçası haline gelmiş durumda. Bu çalışma notuyla, serbest seçim hakkının kapsamı, ilkeleri ve sınırlandırması konularında bütünlüklü bir bilgilendirme yapılması amaçlanmaktadır. ⁶

1. SERBEST SEÇİM HAKKININ KAPSAMI

Mahkeme'ye yapılan başvurularda başvuru konusunun Sözleşme'de yer alan temel hak ve özgürlükler kapsamında olup olmadığı incelenir. Eğer başvuruya konu olan ihtilaf, Sözleşme'de düzenlenen hak ve özgürlükler kapsamında değilse, Mahkeme başvuruyu esas yönünden incelemeyecektir. Bu durumda, konu bakımından kabul edilemezlik kararı verilerek, başvuru reddedilir.

Sözleşme'ye Ek 1 Nolu Protokol'ün 3. maddesinde düzenlenen serbest seçim hakkıyla ilgili başvurularda, Mahkeme kapsam araştırması yapar. Bunu yaparken, dikkate alınan birincil kaynak Sözleşme'nin hükmüdür. Yani, serbest seçim hakkının düzenlendiği Sözleşme'ye Ek 1 Nolu Protokol'ün 3. Maddesidir. Serbest seçim hakkı Sözleşme'de şu şekilde düzenlenmiştir:

“Yüksek Sözleşmeciler, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde, makul aralıklarla, gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler.”⁷

Yani, Mahkeme'ye iletilen bir başvurunun serbest seçim hakkının kapsamında olup olmadığının anlaşılması için, başvuruya konu olan seçim faaliyetinin “parlamento, yasama organı, yasama kurulu veya yasama konseyi” gibi bir yapıyı oluşturup oluşturmadığına bakılır. Seçim faaliyetinin sonucunda oluşturulan yapı, yasama gücünü bağımsız bir şekilde elinde bulunduruyorsa ve yasa yapma yetkisine sahipse yasama organı olarak

⁵ Bundan böyle Sözleşme olarak anılacaktır.

⁶ Konuyla ilgili daha detaylı bilgi için bkz. YARDIMCI Gizem, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarıyla Serbest Seçim Hakkı”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

⁷ Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 18.10.2020).

görülebilmek.⁸ Ancak, bir meclis ya da konseyin tüzük, yönetmelik gibi mevzuat yapma ve yayınlama yetkisine sahip olması, onu yasama organı olarak değerlendirilmeye yetmeyebilir.⁹ Bir meclisin ya da konseyin, iç hukuktaki yasama organı tarafından tatbik edilen konularda herhangi bir yetkisinin olup olmadığı bu noktada önem kazanır.¹⁰

Bugüne kadar Mahkeme'ye gelen başvurularda serbest seçim hakkının yalnızca yasama seçimlerinde uygulanabileceği, Avrupa Parlamentosu seçimlerinin bu durumun istisnası olduğu, bazı durumlarda yerel seçimlerin de hakkın kapsamında olabileceğiyle ilgili çeşitli içtihatlar yayımlandı. Bu içtihat bilgilerinin sistematik bir şekilde ortaya konulmasını amaçlayarak çalışmada, serbest seçim hakkının kapsamını iki ana başlık içerisinde değerlendirmek uygun oldu: 1. Serbest seçim hakkının kapsamında değerlendirilen seçim faaliyetleri, 2. Serbest seçim hakkının kapsamında değerlendirilmeyen seçim faaliyetleri. Bu iki ana başlıkta, Mahkeme'nin belli başlı içtihatlarından faydalanılarak, serbest seçim hakkının kapsamıyla ilgili özetleyici bilgiler verilmeye çalışıldı.

A. Serbest seçim hakkının kapsamında değerlendirilen seçim faaliyetleri

Yasama seçimleri

Mahkeme yasama organı seçimlerini serbest seçim hakkı kapsamında değerlendirir. Yasama organından anlaşılması gereken, Sözleşme'ye taraf ülkelerin iç hukuk düzenlemeleri ve bu ülkelerin anayasal işleyişleri dikkate alındığında,¹¹ kural koyan yapıdır. Dolayısıyla ülkelerin iç hukuklarında "yasama organı" olarak isimlendirilmeyen bir yapı, eğer o ülkenin anayasal sisteminin işleyişi içinde yasama faaliyetinin bir parçasıysa, seçilmesiyle ilgili faaliyetler de serbest seçim hakkı kapsamında değerlendirilir.¹²

Serbest seçim hakkının kapsamı ilk defa Mathieu-Mohin ve Clerfayt/Belçika başvurusunda değerlendirilmiştir.¹³ Mahkeme bu başvuruda, yasama organının ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğini, çünkü yasama organının teşkili ve işleyişinin her ülkede farklı olduğunu

⁸ C.S. ve T./Birleşik Krallık, Başvuru No. 11931/86, 08.07.1996 tarihli Komisyon kararı.

⁹ Clerfayt, Legros vd./Belçika, Başvuru No. 10650/83, 17.05.1985 tarihli Komisyon kararı.

¹⁰ C.S. ve T./Birleşik Krallık Başvuru No. 11931/86, 08.07.1996 tarihli Komisyon kararı.

¹¹ Clerfayt, Legros vd./Belçika Başvuru No. 10650/83, 17.05.1985 tarihli Komisyon kararı.

¹² YARDIMCI, s.15.

¹³ Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika, Başvuru No. 9267/81, 02.03.1987, par. 53.

söylemişti. Bunu da ülkelerin farklı tarihsel yaşayışlarına ve kültürel farklılıklarına dayandırarak açıklamıştı. Aynı kararda, Sözleşme'nin ülkelere belli bir seçim sistemini ya da yasama organı teşkiliyle ilgili belirli bir süreci zorunlu kılmadığını da belirtmişti.¹⁴ Bunun yerine, Sözleşmeciler devletlerin anayasal düzenlerindeki kurumları, bu kurumların iç hukukta nasıl yorumlandığı ve yapısal olarak anayasal düzendeki yerinin anlaşılmasının önemli olduğuna dikkat çekmişti. Dolayısıyla yasama organıyla kastedilen kurum, yalnızca parlamento değil.¹⁵ Yasama organıyla kastedilen kurum, ülkeden ülkeye değişen ve ancak o ülkenin anayasal işleyişi ve iç hukuku göz önüne alınarak anlaşılabilir bir yapıdır.

Yasama organından başka, yasama organı bünyesinde faaliyet gösteren meclislerin de serbest seçim hakkı kapsamında olabileceği Isakov/Rusya kararıyla ortaya konulmuştu. Isakov/Rusya başvurusunda, Rusya Federal Meclisi'nin alt meclisi olarak çalışan Devlet Duması seçimlerinde, başvurucuların oy kullanma hakları engellenmişti. Mahkeme de başvurunun serbest seçim hakkının kapsamında olup olmadığını incelemiş ve Devlet Duması'nın Rusya Federal Meclisi'nin alt meclisi olduğuna dikkat çekmişti. Sonuç olarak, başvuruyu değerlendirmiş ve başvurucuların oy kullanma haklarının engellenmesini serbest seçim hakkı ile uyumlu görmemişti.¹⁶

Mahkeme, anayasal sistemlerde birden fazla meclisin faaliyet göstermesi konusunu Sejdic ve Finci / Bosna Hersek başvurusuyla karara bağlamıştı. Bu başvuruda iki meclis vardı: 1. Halk Meclisi, 2. Temsilciler Meclisi. Mahkeme burada her iki meclisin işleyişine ve birbirleriyle olan ilişkilerine baktı. Ülkenin iç hukukuna göre, Halk Meclisi'nin yasama faaliyeti üzerinde bir etkisi vardı. Ayrıca Halk Meclisi'nin bütçe konusunda karar vererek bütçenin onaylanması gibi yetkileri de vardı. Yasaların düzenlenmesi ve yürürlüğe girmesi konusunda ise, Temsilciler Meclisi'nin Halk Meclisi'nden onay alması gerekiyordu. Mahkeme, iki meclis arasındaki işleyişi de dikkate alarak, Halk Meclisi'ni serbest seçim hakkı kapsamında bir yasama organı olarak değerlendirdi.¹⁷ Dolayısıyla, birden fazla meclisin faaliyet gösterdiği anayasal sistemlerde, bu meclislerden en az birinin seçilmesiyle ilgili faaliyetler, serbest seçim hakkı kapsamında değerlendiriliyor.

¹⁴ Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika, par. 54.

¹⁵ ŞİRİN, Tolga, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ne Göre Serbest Seçim Hakkı, MÜHF – HAD, C. 17, S.1-2, s.302.

¹⁶ Isakov/Rusya, Başvuru No. 54446/07, 04.07.2017, par.8-12.

¹⁷ Sejdic ve Finci / Bosna Hersek, Başvuru No. 27996/06 ve 34836/06, 22.12.2009, par. 40.

Avrupa Parlamentosu Seçimleri

Matthews/Birleşik Krallık kararıyla Avrupa Parlamentosu seçimlerinin serbest seçim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği karara bağlanmıştı. Burada başvuru, Birleşik Krallık vatandaşı olup, Cebelitarık'ta yaşamaktaydı. Ancak, Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanma hakkının ihlal edildiğini öne sürdü. Mahkeme de ilk defa bu kararda, Sözleşme'nin yaşayan bir belge olduğunu belirterek, serbest seçim hakkıyla ilgili sınırlı ve katı yorumundan uzaklaştı. Bu başvuruya, serbest seçim hakkı için de fiili uygulamaların göz önüne alınabileceği, yerleşmiş içtihadın değişebileceği görüldü.

Peki, Mahkeme bu kararı verirken neleri dikkate aldı? İlk olarak Mahkeme, Avrupa Parlamentosu'nun ulus-üstü bir organ olduğunun altını çizdi. Devletlerin uluslararası taahhütlerle bağlılığının, aynı zamanda ulusal parlamentoların yasama gücünü de etkilediğini ve bunun göz ardı edilemeyeceğini vurguladı. Topluluk sınırlarında, Avrupa Parlamentosu'nun genel yasama fonksiyonunun bulunduğu ve toplulukla ilgili işlemlerde denetim yetkisi olduğunu hatırlattı.¹⁸ Dolayısıyla Avrupa Parlamentosu, yasama organı olarak görüleceğinden, seçimiyle ilgili ihlal iddiaları da serbest seçim hakkı kapsamında değerlendirilebilir.

Yasama Yetkisine Sahip Devlet Başkanlarının Seçilmesi

Şimdiye kadar Mahkeme'ye yapılan başvurularda devlet başkanı seçimleri serbest seçim hakkı kapsamında değerlendirilmedi.¹⁹ Ancak Mahkeme, bu başvuruları incelerken hangi durumlarda, devlet başkanı seçimlerinin serbest seçim hakkı kapsamında görülebileceğine de aslında değiniyor.

Pek çok kararda atıf yapılan Mathieu-Mohin ve Clerfayt/Belçika başvurusunda ve başka bazı kararlarda Mahkeme, "yasama organı" kelimesinin mutlaka ulusal parlamento anlamına gelmediğini vurguluyor. Çünkü yasama organının belirlenebilmesi için devletlerin anayasal yapısının da dikkate alınması gerekli.²⁰

Burada devlet başkanını parlamentodan ayıran bazı yetkiler belirleyici görünüyor. Öncelikle, devlet başkanının kararname, emir ve ayrıca Parlamento tarafından kabul edilen

¹⁸ Matthews/Birleşik Krallık, Başvuru No. 24833/94, 18.02.1999, par. 45-52.

¹⁹ Guliyev /Azerbaycan, Başvuru no. 35584/02, 27.05.2004, par.5 ve Boşkoski / Makedonya, Başvuru no. 11676/04, Karar Tarihi 02.09.2004, par.1.

²⁰ Mathieu-Mohin ve Clerfayt /Belçika, par.23.

yasaları imzalama veya veto etme yetkisi yasama yetkisinden ayırt edilmelidir. Sayılan bu yetkiler, doğrudan parlamentoya ait yetkiler değildir.²¹ Eğer devlet başkanı yasa teklif etme ve kabul etme yetkisine²² sahipse, yasa düzenleyen makamları doğrudan denetleme yetkisi varsa veya yasama sürecini izleme, yasanın kabul edilmesi ya da yasa metinlerini kontrol etme konusunda geniş yetkilerden faydalanıyorsa²³, bu faaliyetleri “yasama” faaliyeti olarak görülebilir. Dolayısıyla, bu geniş yetkileri elinde bulunduran devlet başkanının seçilmesindeki ihlal iddiaları serbest seçim hakkı kapsamındadır. Sonuçta, devlet başkanının yasama sürecindeki yetkileri, “parlamentoya rağmen” veya “parlamentonun yerine geçerek” gerçekleştirilebilecek nitelikte olmalıdır.²⁴

B. Serbest seçim hakkının kapsamında değerlendirilmeyen seçim faaliyetleri

Referandumlar

Referandumlar belirli aralıklarla yapılmayan, fakat belirli bir konu ve belirli bir zamanla sınırlı olarak gerçekleştirilen seçim faaliyetleridir.²⁵ Mahkeme, referandumu, serbest seçim hakkı kapsamında görmüyor.²⁶ Çünkü referandumun yapılacağı zaman önceden bilinmediği gibi, bu seçimlerin belirli bir seçmen kitlesi de yok. Ayrıca referandumun yapılabilmesi için iç hukukta sayılan bazı şartların gerçekleşmesi gerekli ve referandum sonuçları istisari nitelikte görülüyor.²⁷

Referandumlar anayasal düzenin değişmesiyle ilgili olarak, ülkenin bir başka ülkeyle ya da birlikle birleşmesi ya da ayrılması için yapılsa bile, Mahkeme referandumu serbest seçim hakkı kapsamında görmeyeceğini bazı kararlarda belirtmişti. Örneğin, Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye başvurusunda, Türkiye’deki parlamenter yapının değişmesiyle sonuçlanacak referandum değerlendirilmişti. Başvurucular, referandumun demokrasi ile doğrudan bağlantısını ve parlamento seçimlerinde olduğu gibi referandumda da

²¹ Guliyev /Azerbaycan, par.5.

²² Boşkoski /Makedonya, par.1.

²³ Baskauskaite /Litvanya, Başvuru no. 41090/98, 21.10.1998 tarihli Komisyon Kararı ve Habsburg-Lothringen /Avusturya, 14 Aralık 1989 tarihli Komisyon Kararı.

²⁴ ŞİRİN, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’ne Göre Serbest Seçim Hakkı, s.305.

²⁵ YARDIMCI, s.32.

²⁶ Cumhuriyet Halk Partisi/ Türkiye, par.33.

²⁷ Moohan ve Gillan/Birleşik Krallık, Başvuru no. 22962/15 ve 23345/15, 13.06.2017, par. 42.

yurttaşların düşüncelerini özgürce ifade etmelerinin seçmenlerin ifade özgürlüğünün korunması için gerekli olduğunu vurgulamıştı. Seçimlerin anayasal referandumları da içerecek şekilde, Türkiye'deki etkili politik demokrasi konsepti ile ayrılmaz bağının Mahkemece tanınması ve korunması talep edilmişti.²⁸ Ancak Mahkeme, bu referandumun başkanlık sisteminde, seçilecek başkanın yetkilerinin geniş olup olmayacağına karar vermek amacıyla gerçekleştirildiğini belirtmişti ve sonuç olarak başvuruyu hakkın kapsamında görmemişti.

Moohan ve Gillan/Birleşik Krallık başvurusundaysa, bu defa İskoçya'nın bağımsızlığı için yapılan referandumda, mahkûm olmaları nedeniyle oy kullanamayan başvuruçuların oy haklarının ihlal edilip edilmediği incelendi. Mahkeme, bağımsızlık referandumunun bir ülkenin anayasal ve parlamenter yapısını etkileyeceğini söyleyerek, bu referandumda halkın, bir yasama tipinin belirlenmesi için oy kullandığını kabul etmişti.²⁹ Her ne kadar yasama şeklinin belirlenmesi oylansa da, Mahkeme ülkelerin başka ülkelerle birleşme ve ayrılma gibi konularda yaptığı referandumların serbest seçim hakkı kapsamında olamayacağını ifade etmişti.³⁰

Yerel Seçimler

Mahkeme'ye yapılan başvuruların bir kısmı da yerel seçimlerdeki hak ihlali iddialarıyla ilgili. Mahkeme, yerel seçimleri serbest seçim hakkı kapsamında görmüyor.³¹ Ancak, bu

²⁸ Cumhuriyet Halk Partisi/ Türkiye, par.36.

²⁹ Moohan ve Gillan/Birleşik Krallıkpar. 41.

³⁰ Moohan ve Gillan/Birleşik Krallık, par. 41

³¹ Yerel seçimler ve referandumlar AIHS kapsamında görülmesi de Avrupa Konseyi'nin danışma organı olan Venedik Komisyonu'nun bu seçimlerle ilgili değerlendirmeleri ve tavsiyeleri önemlidir. Yerel yönetimler açısından 19 Haziran 2020 tarihinde Venedik Komisyonunun özellikle belediyelere kayyım atanması hususunda tavsiyeleri şu şekildeydi: a. Adayların kamu hizmetinden men edilmiş olması ciddi bir suçtan dolayı nihai bir mahkumiyet kararına dayanmalı ve kamu hizmetinden men edilmiş olmaları nedeniyle seçilseler dahi görev yapamayacakları konusunda seçimlerden önce adaylar hakkında açıkça bir kararın verilmesi gereklidir. b. 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Diyarbakır, Erzurum, Kars ve Van ilçe belediyelerinde en yüksek oyu alan, ancak 11 Nisan 2019 tarihinde YSK kararıyla görevden alınan belediye başkan adaylarının seçilmiş olduğu kabul edilmelidir. c. İçişleri Bakanlığı'nın 19 Ağustos 2019 tarihli kararıyla görevden uzaklaştırılan üç büyükşehir Diyarbakır, Mardin ve Van'ın belediye başkanlarının görevlerine iade edilmesi veya söz konusu belediyelerin meclislerinde yeni bir belediye başkanı seçilmesi ya da bu seçim bölgelerinde yeniden seçim yapılması gibi seçmen iradesine saygı gösteren bir tutum izlenmesi gerekir. d. 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de yayınlanan ve Kasım 2016'da Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanan Belediye Kanununun 45. maddesinin 1. fıkrasındaki değişikliklerin yürürlükten kaldırılması. Venedik Komisyonu'nun bu tavsiyeleriyle birlikte diğer kararları ve açıklamaları için bkz. Venedik Komisyonu, https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/by_opinion.aspx?lang=EN (Erişim Tarihi: 28.10.2020).

durumun bir istisnası olan Vito Sante Santoro/İtalya kararına değinmeden geçmek mümkün değil. Mahkeme'ye göre, seçim yapılan bölge içinde siyaset, sağlık, eğitim, iskân, planlama konularında kural koyma yetkisine sahip bir yerel konsey varsa, bu konsey yasama organı olarak görülebilir. Vito Sante Santoro başvurusunda, egemenliğin bir kısmı yerel yönetime, yani bahsi geçen konseye devredildiğinden, bu konseyin seçimiyle ilgili ihlal iddiaları serbest seçim hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.³²

Son olarak, yukarıdaki sınıflandırmaların dışında kalan, ancak belirtmeden geçilemeyecek bir başka konu meslek kuruluşlarının seçimleriyle ilgili yapılan başvurular. Meslek kuruluşları içindeki meclis ya da karar alıcı temsil organlarının seçilmesindeki hak ihlalleri serbest seçim hakkının kapsamında değerlendirilebilir mi? Bu konuyla ilgili Avusturya'da faaliyet gösteren işçi sendikasının bir başvurusu Komisyon tarafından incelenmişti.³³ İşçi sendikasının yasama faaliyetleri yürütmeyen profesyonel bir temsil organı olması ve seçmen kitlesinin de belirli olması nedeniyle Komisyon'a göre işçi sendikası seçimleri serbest seçim hakkı kapsamında değerlendirilemez. Mahkeme'nin bu yorumu dikkate alındığında, Türkiye'deki Türkiye Barolar Birliği seçimleri veya Türk Tabipler Birliği seçimlerinin de serbest seçim hakkı kapsamında Mahkeme'ye taşınamayacağını söylemek yanlış olmaz.

2. SERBEST SEÇİM HAKKININ İLKELERİ

Serbest seçim hakkı kendisini destekleyen ilkelerle birlikte düşünüldüğünde alanı genişleyen katılım hakları bütünüdür.³⁴ Mahkemeye göre, serbest seçim hakkının bileşenlerini, "aktif" katılma hakları ve "pasif" katılım haklarıdır.³⁵ Serbest seçim hakkı, sübjektif haklar olan oy hakkı ve seçimlerde aday olma haklarıyla ilgilidir.³⁶ Bu durumda oy kullanma hakkı, serbest seçim hakkının aktif bileşeni iken, seçimlerde aday olma hakkı ise pasif bileşeni olarak dikkate alınabilir.

³² Vito Sante Santoro/İtalya, Başvuru No. 36681/97, 01.07.2004, par.52

³³ "Fraktion Sozialistischer Gewerkschafter im ÖGB Vorarlberg and 128 of its individual members" / Avusturya, (Başvuru No: 12387/86), 13.04.1989 tarihli Komisyon kararı.

³⁴ YARDIMCI, s.50.

³⁵ Tănase/Moldova, Başvuru No. 7/08, 27.04.2010, par.155 ve Ždanoka/Letonya, Başvuru No. 58278/00, 16.03.2006, par.105 ve par.106.

³⁶ Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika, par.51.

Serbest seçim hakkının Sözleşme'deki yazımına bakarak, genel ilkelerinin makul aralık ve gizli oy olduğunu söyleyebiliriz. Seçim faaliyetlerinin makul aralıklarla yapılması, serbest seçim hakkının lafzından anlaşılan bir ilkedir.³⁷ Bu ilkelerin yanı sıra, eşit oy ilkesi, genel oy ilkesi ve serbest oy ilkeleri de oy hakkının ve dolayısıyla seçimlerin demokratik bir şekilde tamamlanması için gereklidir. Serbest seçim hakkı, Sözleşme'nin bütününden ayrı düşünülmemeyeceğinden demokrasi ilkesi ve hukuk devleti ilkesi de diğer tamamlayıcı ilkelere aittir.

Makul aralık ilkesi

Serbest seçimlerin zorunlu ve periyodik olarak makul aralıklarla yürütülmesi, hukuk devleti temelinde demokratik bir ülkenin kamusal ve yasal sorumluluğu olarak görülür.³⁸ Timke/Almanya kararında ilk defa “makul aralık” konusu incelenmiştir. Burada başvuru Anayasa'da yapılan düzenlemeyle seçimlerin arasındaki sürenin dört yıldan beş yıla çıkarılmasının Sözleşme'de öngörülen “makul aralık” ilkesini ihlal ettiğini ileri sürmüş, ancak Komisyon bu başvuruda kabul edilemezlik kararı vermiştir. Komisyon, seçimlerin beş yılda bir yapılmasının “makul aralık” ilkesini ihlal etmeyeceğini de belirtmiştir. Komisyon böyle bir değerlendirmeyi yaparken, öncelikle parlamento seçimlerinin amacına bakmıştır. Kamuoyunda yaygın olan düşüncelerin halkın temsilcilerine de yansımaları garanti etmeyi amaçlayan seçimler arasındaki süreler çok kısa tutulursa siyasal planlamalar yarım kalabilir, sürenin uzun tutulmasıysa parlamentodaki siyasi grupların “dinozorlaşmasına” ve seçmenlerin iradelerinden tamamen uzaklaşmasına neden olabilir.³⁹ Bu nedenle, ulusal düzenlemelerde seçimlerin dört veya beş yılda bir yapılması uluslararası pratikler bakımından da tutarlı görünür.

Gizli oy ilkesi

Gizli oy ilkesi, serbest seçim hakkına ilişkin düzenlemede açıkça belirtilmiş bir başka ilkedir. Seçmenlerin oy kabinine yalnız girmesi, yalnız oy kullanması ve oy kabininde gizliliğin sağlanması gizli oy ilkesiyle açıklanabilir. Şimdiye kadar Mahkeme tarafından bu ilkenin değerlendirildiği bir başvuru bulunmuyor. Ancak ilk defa Fuhl, Kormos, Hrivnák

³⁷ LÉCUYER, Yannick, “The right to free elections”, Council of Europe Publishing, 2014, s.71.

³⁸ LYSENKO, Vladimir, “The Reform of the Russian electoral system and the electoral commissions: new trends and perspective”, European Standards of Electoral Law in Contemporary Constitutionalism, European Commission for Democracy, Council of Europe Publishing, 2005, s. 81

³⁹ Timke v. Almanya, Başvuru No. 27311/95, 11.09.1995 tarihli Komisyon kararı.

ve Papucek/Macaristan başvurusunda Komisyon tarafından gizli oy ilkesine ilişkin bir şikâyet incelenmişti. Mahkeme başvuruyu kapsam yönünden kabul edilemez bulmuştu.⁴⁰

Genel oy ilkesi

Genel oy ilkesi, yurttaşların cinsiyet, ırk, yetenek, mezhep veya inanış yönünden herhangi bir ayrıma uğramadan oy haklarını kullanmalarınıdır. Genel oy ilkesi, hak sahibi bütün yurttaşların oy kullanma hakkını ve seçimlerde aday olma hakkını kapsar.

Serbest seçim hakkının düzenlendiği hükümde “genel oy” ilkesinden açıkça bahsedilmemiş olsa da bu konu ilk olarak X. / Federal Almanya Cumhuriyeti başvurusunda değerlendirilmişti.⁴¹ Diğer kararlarda ise, özellikle mahkûmların oy hakkıyla ilgili yapılan başvuruları, Mahkeme'nin genel oy ilkesi bağlamında incelediği anlaşılıyor. Suçunun niteliğine veya ciddiyetine bakılmaksızın tüm mahkûmların genel, otomatik ve fark gözetmeyen bir şekilde oy kullanmaktan alıkonulduğu başvurularda, Mahkeme serbest seçim hakkının ihlal edildiğine hükmediyor.⁴²

Serbest oy ilkesi

Seçmenlerin üzerinde herhangi bir baskı olmaksızın oy kullanmaları veya oy kullanmama yönündeki iradelerini belirtmeleri serbest oy ilkesiyle güvence altına alınmıştır. Daha geniş bir ifadeyle serbest oy ilkesi, seçmenleri akla gelebilecek her türlü baskı, tehlike, şiddet, gözdağı, oy satma veya satın alma ve oyların istismar edilmesi durumları ile seçim hileleri dâhil olmak üzere diğer bütün düzensizliklere karşı korumak amacıyla benimsenen bir ilkedir.⁴³

Seçimlerin tarafsız, şeffaf, manipülasyondan uzak bir şekilde yönetilmesini sağlamakla yükümlü olan Sözleşmeciler devletler, bu süreçte taraflı davranamaz.⁴⁴ Partilere sağlanan finansal destek bakımından da tarafsız bir yaklaşım garanti edilmelidir.⁴⁵

⁴⁰ Fuhl, Kormos, Hrivnák ve Papucek/Macaristan, Başvuru No. 29025/95, 07.03.1996 tarihli Komisyon kararı.

⁴¹ X. /Federal Almanya Cumhuriyeti, Başvuru No. 2728/66, 06.10.1967 tarihli Komisyon kararı.

⁴² Hirst/Birleşik Krallık, Başvuru No. 74025/01, 06.10.2005, par.85. ve bkz. Scoppola/İtalya, Başvuru No. 126/05, 11.05.2012, par.82 ve par.84.

⁴³ LÉCUYER, s.69.

⁴⁴ Tahirov/Azerbaycan, Başvuru No. 31953/11, 11.06.2015, par.57.

⁴⁵ Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)/Türkiye, Başvuru No. 7819/03, 10.05.2012, par.8

Mahkeme'nin yakın zamanda vermiş olduğu Demirtaş/Türkiye kararı bu ilke çerçevesinde görülebilecek bir karardır.⁴⁶ Demirtaş/Türkiye başvurusu serbest oy ilkesi kapsamında iki yönlü değerlendirilebilir. Birinci durum, başvurunun tutuklandığı sırada milletvekili olmasıdır. Yani, başvuru seçilmiş bir temsilci olmasına rağmen, seçimden sonra, yasama faaliyetlerine katılamamıştır. Bu halde Mahkeme'nin Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika başvurusunda belirttiği ve serbest oy ilkesiyle yakından ilişkili olan “Devletin çoğulculuğun nihai garantörü” olduğu vurgusu gözden kaçmamalıdır.⁴⁷ Çünkü başvuru destekleyen seçmenlerin görüşlerinin nihai garantörü devlettir. Yani, devletin başvuru destekleyen seçmenlerin fikirlerinin parlamentoda temsil edilmesi yönünde garantör olma gibi önemli bir rolü vardır. Demirtaş/Türkiye başvurusunun serbest oy ilkesiyle ilgili olan ikinci yönü ise, başvurunun tutuklu iken tekrar seçimlerde aday olmasıdır. Başvurunun aday olduğu seçimlerde görüşlerini özgürce açıklaması ya da seçmenlere kendi fikirlerini en az diğer adaylar kadar anlatması ve seçim kampanyasını da yine en az diğer adaylar kadar seçmenlere ulaştırıyor olması gerekirdi. Ancak, başvurunun seçim faaliyetleri esnasında kendi görüşlerini de özgürce açıklayabileceği herhangi bir platforma en az diğer adaylar kadar erişme imkânı olmamıştır.⁴⁸

Eşit oy ilkesi

Eşit oy ilkesi, her yurttaşın oyunun değerinin aynı olmasıdır. Ancak, oyların seçim sistemlerinde eşit şekilde karşılık bulması mümkün olmayabilir. Yani farklı seçim bölgelerindeki adayların aldıkları oy eşit olsa bile, adaylardan biri bulunduğu bölgede seçilirken, diğeri seçilmeyebilir. Bunun nedeni, seçim sistemidir.

Yumak ve Sadak/Türkiye başvurusunda, başvuru 3 Kasım 2002 tarihli Milletvekili genel seçimlerinde seçim barajı nedeniyle seçilememelerini Mahkeme'ye taşımıştır.⁴⁹ Mahkeme bu başvuruda barajı yüksek bulmuş, hatta baraj nedeniyle “seçme ve seçilme hakkını” kısıtladığını bile kabul etmiştir. Ancak, başvuruda ihlal bulmamıştır.⁵⁰

Hiçbir sistemde kullanılan oylar, seçim sisteminde eşit ağırlıkta bir etki yaratmaz. Çünkü seçim barajları nedeniyle, barajın altında kalan partiler veya adaylar için oy kullanan

⁴⁶ Demirtaş/Türkiye.

⁴⁷ Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika, par. 54.

⁴⁸ YARDIMCI, s.77

⁴⁹ Yumak ve Sadak/Türkiye, Başvuru No. 10226/03, 08.07.2008.

⁵⁰ Yumak ve Sadak/Türkiye, par. 112.

seçmenlerin seçim sonuçlarına etkisi olamaz. Bu nedenle hiçbir sistem boşa giden oyları ortadan kaldıramayacaktır.⁵¹

Demokrasi İlkesi

Serbest seçim hakkı ve ifade özgürlüğü, özellikle de politik tartışma özgürlüğü, tüm demokratik rejimlerin temelini oluşturur.⁵² Ancak, serbest seçim hakkı kapsamında, halkın kanaatini anti demokratik ya da otoriter bir yönetimin seçilmesi yönünde kullanması durumunda ne olacağı belirsizdir.⁵³ Böyle bir durumda yalnızca Sözleşme'nin 17. maddesinde belirtilen "Hakların Kötüye Kullanma Yasası" çerçevesinde bazı önlemler alınabilir. Çünkü serbest seçim hakkının Sözleşmeciler devletlere geniş takdir marjı verdiği ve Mahkeme'nin de içtihatlarıyla bu hususu sıkça vurguladığı kararlardan görülebilir.

Özellikle parti kapatma davalarına ilişkin kararlar bu çerçevede ele alınmıştır.⁵⁴ Mahkeme, Sözleşme'nin başlangıç kısmında, demokrasi ve Sözleşme arasında açık bir bağ kurulduğunu kararlarında belirtir. Siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgiliyse, parti kurucularının siyasetten men edilmesi serbest seçim hakkının ihlali olarak görülüyor.⁵⁵ Ancak, eğer bir siyasi parti antidemokratik bir şekilde ve totaliter amaçlarla demokratik düzeni yok etmeyi amaçlıyorsa ve bu konuda ciddi bir tehlike yaratıyorsa, bu durumda Mahkeme, partinin kapatılmasını Sözleşme'ye aykırı bulmuyor.⁵⁶

Hukuk Devleti İlkesi

Mahkeme serbest seçim hakkı ile güvence altına alınan hakların hukukun üstünlüğü ile yönetilen etkili ve anlamlı bir demokrasinin temellerinin kurulmasında ve korunmasında büyük önem taşıdığını belirtir.⁵⁷ Mahkeme, hukukun üstünlüğü ilkesinin demokratik bir toplumun da temel bir ilkesi olduğunu belirtmiştir.⁵⁸

⁵¹ Yumak ve Sadak/Türkiye, par.62 ve Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika, par.54, Partija "Jaunie Demokrati" ve Partija "Musu Zeme" /Letonya, Başvuru No. 10547/07 ve 34049/07, 29.11.2007.

⁵² Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika, par. 47 ve Lingens/Avusturya, Başvuru No. 9815/82, 08.07.1986, par.41 ve par.42.

⁵³ YARDIMCI, s. 112.

⁵⁴ Refah Partisi/Türkiye, Başvuru No. 41340/98, 41342/98, 41343/98, 41344/98, 13.02.2003. Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri/Türkiye, Başvuru no. 133/ 1996/ 752/ 951, 30.01.1998.

⁵⁵ Refah Partisi/Türkiye, par. 138.

⁵⁶ Herri Batasuna ve Batasuna/ İspanya, Başvuru No. 25803/04 ve 25817/04, 30.06.2009, par.91 ve par.93.

⁵⁷ Grosaru / Romanya, Başvuru No.78039/01, 02.03.2010, par.43, Aziz/Kıbrıs Başvuru No. 69949/01, 22.06.2004, par.25.

⁵⁸ Paunović ve Milivojević / Sırbistan, Başvuru No. 41683/06, Karar Tarihi: 24.05.2016, par.61.

3. SERBEST SEÇİM HAKKINA GETİRİLEN SINIRLANDIRMALAR

Serbest seçim hakkıyla korunan haklar mutlak değildir.⁵⁹ Yani, Sözleşme'ye taraf devletler serbest seçim hakkına bazı sınırlamalar getirebilir. Çünkü Mahkeme, Sözleşmeci devletlerin iç hukuklarında geniş takdir marjına sahip olduklarını belirtir.⁶⁰ Takdir marjı, bir hakkın özüne ve ruhuna dokunmadan bu hakkın nasıl uygulanacağı, nasıl korunacağı ve hangi durumlarda sınırlandırılacağıyla ilgili devletlere tanınan bir takdir yetkidir. Bu takdir yetkisinin uygun bir şekilde kullanılıp kullanılmadığını da Mahkeme denetler.

Bu durumda Mahkeme nasıl bir denetim yapar? Öncelikle Mahkeme'ye yapılan başvuruda başvuru için bir hakkın doğup doğmadığına bakılır. Daha sonra bu hakka bir müdahale olup olmadığı tespit edilir. Eğer bir müdahale varsa, bunun muhakkak yasal bir dayanağı bulunması gerekeceğinden, Mahkeme bu aşamada yasallık incelemesi yapar. Başvurucunun hakkına yapılan müdahale yasalsa, bu müdahalenin meşru bir amaçla yapılıp yapılmadığı değerlendirilir. Böyle bir müdahale demokratik bir toplum düzeninde gerekliyse, artık son aşamada müdahalenin orantılı olup olmadığı incelenir.

Mahkeme'nin bu sırayla yaptığı değerlendirmelerden bazılarında, yasallık unsurunun olmadığı, bazılarında meşru bir amacın bulunmadığı ya da hakka yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeniyle orantılı olmadığına karar verilmiştir.

Örneğin, Demirtaş/Türkiye kararında Mahkeme, başvuru için 4 Kasım 2016 tarihinden itibaren tutuklu yargılanması nedeniyle, 24 Haziran 2018'de dolan görev süresine kadar yasama meclisinin faaliyetlerinde yer alamadığını, tutuklu olması nedeniyle meclis görevini yerine getirmesinin imkânsız olduğunu belirtmişti.⁶¹ Bu durum serbest seçim hakkıyla korunan hakların kullanımına haksız bir müdahale olarak değerlendirildi. Aynı zamanda başvurucuya oy verenlerin, yani seçmenlerin görüşlerini serbestçe ifade etmesi ve parlamentoda temsil edilmesine yönelik, haksız bir müdahale olarak da görüldü.⁶²

Hirst/Birleşik Krallık başvurusundaysa, suçlarının niteliği veya ağırlığına bakılmadan, bütün mahkûmların oy kullanmasını engellenmişti. Mahkeme bu durumun da serbest seçim

⁵⁹ Alajos Kiss/Macaristan, Başvuru No. 38832/06, 20.05.2010, par.60.

⁶⁰ YARDIMCI, s. 120.

⁶¹ Demirtaş/Türkiye, par. 239.

⁶² Demirtaş/Türkiye, par. 236 ve par.240.

hakkını ihlal ettiğine karar verdi. Ülkelerin seçim sistemlerini devletler belirlese de, iç hukukun Sözleşme ile uyumlu hale getirilmesi gerekir.⁶³

Sadak ve Diğerleri/Türkiye başvurusundaysa, Demokrasi Partisi (DEP)'nin kapatılmasıyla başvuruçuların milletvekillikleri düşürülmüştü. Bunun sonucunda, başvuruçulara oy veren seçmenlerin, yani toplumun bir kısmının siyasi görüşlerinin parlamentoda temsil edilmesi engellenmişti. Mahkeme bu davada, başvuruçulara yapılan müdahalenin oldukça sert olduğunu, öyle ki başvuruçuların milletvekillikleri düşürülerek siyaset yapmalarının engellendiği belirtti. Mahkeme'ye göre, serbest seçim hakkına yapılan böyle bir müdahale, katı bir denetimi de gerektirecekti. Dolayısıyla Mahkeme, başvuruçulara uygulanan yaptırımların meşru amaçla orantılı olmadığına karar verdi. Mahkeme'ye göre, bu müdahale serbest seçim hakkı kapsamında belirtilen seçilme ve siyaset yapma hakkıyla bağdaşmıyordu. Öte yandan seçmenlerin de seçme hakları ihlal ediliyordu. Bu nedenlerle serbest seçim hakkı ihlal edilmişti.⁶⁴

Podkolzina/Letonya başvurusundaysa, Letoncayı iyi bilmediği gerekçesiyle başvuruçunun ismi seçmen aday listesinden silinmişti. Mahkemeye göre, devletler yasama üyelerinin statüleriyle ilgili, eşit olmasa bile, bazı kriterler koyabilir ve bu durum geniş takdir marjına dayanır. Ancak, adayın seçilme yeterliliği ile ilgili yasal düzenleme, belirli, adil ve objektif olmalıdır. Ayrıca bu konuda ulusal otoritenin keyfi davranmasına, yetkisini kötüye kullanmasına fırsat vermeyecek şekilde gereken önlemlerin alınması beklenir.⁶⁵ Mahkeme bu başvuruda Letonya'nın tarafsızlığa uygun davranmadığına karar verdi.⁶⁶

Devletler, geniş takdir marjına dayanarak serbest seçim hakkının kapsamında korunan haklara bazı sınırlamalar getirebilir. Bu sınırlandırmalar ülkelerin siyasal koşullarına, coğrafi ve kültürel özelliklerine göre değişebilir. Ancak, bu sınırlandırmalar serbest seçim hakkının özüne ve ruhuna zarar vermemelidir.

⁶³ Greens ve M.T. /Birleşik Krallık, Başvuru No. 60041/08 ve 60054/08, 23.11.2010, par 113. Bu konuda Türkiye'de de YSK'nın Mayıs ayında 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri için aldığı 337 numaralı kararda kasıtlı suçlardan hükümlü olanların oy kullanımını engellemiş fakat taksirli suçlardan tutuklu ve hükümlülerin ise oy kullanabilmesini sağlamıştır. Bkz. YSK'nın 337 numaralı kararı, YSK İnternet Sitesi <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/05/20180501-1.pdf> (Erişim Tarihi: 31.07.2019)

⁶⁴ Sadak vd. / Türkiye, Başvuru no: 25144/94, 27100/95 ve 27101/95 ve 26149/95 no'dan 26154/95 no'ya kadar, 11.06.2002.

⁶⁵ Podkolzina/Letonya, Başvuru No. 46726/99, 09.04.2002, par. 35.

⁶⁶ Podkolzina/Letonya, par. 36.

SONUÇ

Serbest seçim hakkı, siyasi katılım haklarını güvence altına alan bir hak. Mahkeme'ye göre bu hak, istisnalar hariç, sadece parlamento seçimlerini kapsıyor. Çünkü parlamento seçimleri, Sözleşmeciler ülkelerin Anayasasında karşılık bulan ortak bir seçim faaliyeti. Bu görüş, Mahkeme'nin verdiği kararlarla daha da pekişiyor. Parlamento seçimlerinde savunulmaya değer görülen seçmen iradesi, yerel seçimlerde veya referandumlarda göz ardı edilebiliyor. Bu durum seçim güvenliği için, seçmenlerin ifade özgürlüğü için, oy hakkı için ve seçilme hakkı için de geçerli.

Mahkeme doğal olarak, serbest seçim hakkının Sözleşme'de düzenlendiği hükümle bağlı. Bu bağ, "yaşayan belge" enstrümanı ile daha önce esnetilmişti. Ancak, serbest seçim hakkı, ülkelerin egemenlik yetkisinin çekirdeğine, yani yasamaya doğrudan temas eden de bir hak. Bu nedenle, Mahkeme "yaşayan belge" enstrümanını serbest seçim hakkı için kullanırken oldukça dikkatli davranıyor.

Diğer taraftan, serbest seçim hakkı, aslında Sözleşme'yle korunan birçok hakkın garantisidir. Yani, serbest seçim hakkının korunmadığı bir ülkede, ifade özgürlüğünün, toplantı ve dernek kurma özgürlüğünün, basın özgürlüğünün, hatta yaşam hakkının tam anlamıyla korunduğundan bahsetmek çok zor. Elbette Sözleşme'deki hiçbir hak diğerlerinden daha üstün değil. Yani, yaşam hakkı serbest seçim hakkından daha önemli değil. Mülkiyet hakkı da basın özgürlüğünden daha üstün olmamalı. Bütün bu haklar ve özgürlükler aslında Sözleşme sistematığının bir parçası. Bu haklardan bir tanesinin bile yeterince korunmaması, diğer temel hak ve özgürlüklerin asgari düzeyde korunmasına zarar verebiliyor. Seçimler temel hak ve özgürlüklerin nasıl bir idare ve politikayla korunacağına da etki ediyor. Dolayısıyla serbest seçim hakkının yeterince korunmaması, diğer temel hak ve özgürlüklerin korunmasıyla ilgili riskleri ortaya çıkarabilir.

Mahkeme bugüne kadar, serbest seçim hakkının düzenlendiği hükmü fazla esnetmedi. Bu hükmü olabildiğince dar bir çerçevede yorumladı. Nadir de olsa "yaşayan belge" enstrümanını kullandı. Bazen hukuk devleti ilkesine, bazen de demokratik toplum düzenine başvurdu. Kararlarında, her ülkenin farklı tarihi ve kültürü olması nedeniyle, seçim sistemlerinde farklılık olabileceğini çok vurguladı. Bu farklılığa rağmen Mahkeme, yönetimlerin yasama seçimlerini işlevsizleştirebileceğini, yasama seçimlerinin kazanılması ile yerel seçimler arasında doğrudan bir bağ olabileceğini ya da referandumlarla önemli

sistem değişikliklerinin oylanabileceğini dikkate almadı. Çünkü Mahkeme'ye göre Sözleşme'de, parlamento seçimlerinden başka, diğer seçim faaliyetleri için koruma getiren bir hak yoktu ve yok.

Sonuç olarak, serbest seçim hakkının Sözleşme'ye eklenmesinden, yorumlanmasından ve korunma pratiğinden anlaşılan şey, onun gerçekten de sadece bir taahhüt, yani bir sorumluluk olduğu. Mahkeme ülkelerin bu sorumluluğunu, parlamento seçimleriyle sınırlı olarak denetliyor. Diğer seçimlerse, vicdanlara bırakılmış durumda. Dolayısıyla, Sözleşme'deki hiçbir hak diğerlerinden üstün değilse bile serbest seçim hakkının yorumlanması, onun Sözleşme'deki diğer haklardan daha az öncelikli olduğu izlenimini veriyor.

KAYNAKÇA

Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,
http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 18.10.2020).

LYSENKO, Vladimir, “The Reform of the Russian electoral system and the electoral commissions: new trends and perspective”, European Standards of Electoral Law in Contemporary Constitutionalism, European Commission for Democracy, Council of Europe Publishing, 2005.

LÉCUYER, Yannick, “The right to free elections”, Council of Europe Publishing, 2014.

“Mansur Yavaş Seçim Sonuçlarını AİHM'e Götürdü”, Haberler.com 03.04.2015
<https://goo.gl/c9gmHR> (Erişim Tarihi: 18.10.2020).

ŞİRİN, Tolga, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ne Göre Serbest Seçim Hakkı, MÜHF – HAD, C. 17, S.1-2.

Venedik Komisyonu, https://www.venice.coe.int/WebForms/documents/by_opinion.aspx?lang=EN
(Erişim Tarihi: 28.10.2020).

YARDIMCI Gizem, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarıyla Serbest Seçim Hakkı”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.

Yüksek Seçim Kurulu, 6 Mayıs 2019 tarihli ve 4219 sayılı karar,
<https://ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/78053/2019-4219.pdf> (Erişim Tarihi: 18.10.2020).

Yüksek Seçim Kurulu, Resmi Web Sitesi, <https://ysk.gov.tr/tr/secim-arsivi/2612> (Erişim Tarihi: 18.10.2020).

AİHM Kararları

Alajos Kiss/Macaristan, Başvuru No. 38832/06, 20.05.2010.

Aziz/Kıbrıs Başvuru No. 69949/01, 22.06.2004.

Boşkoski / Makedonya, Başvuru no. 11676/04, Karar Tarihi 02.09.2004.

Baskauskaite / Litvanya, Başvuru no. 41090/98, 21.10.1998 tarihli Komisyon Kararı.

C.S. ve T./Birleşik Krallık, Başvuru No. 11931/86, 08.07.1996 tarihli Komisyon kararı.

Clerfayt, Legros vd./Belçika, Başvuru No: 10650/83, 17.05.1985 tarihli Komisyon kararı.

Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye, Başvuru No. 16572/15, 30.08.2016.

Demirtaş/Türkiye, Başvuru No. 14305/17, 20.11.2018.

Fraktion Sozialistischer Gewerkschafter im ÖGB Vorarlberg and 128 of its individual members” / Avusturya, (Başvuru No: 12387/86), 13.04.1989 tarihli Komisyon kararı.

Fuhl, Kormos, Hrivnák ve Papucek/Macaristan, Başvuru No. 29025/95, 07.03.1996 tarihli Komisyon kararı.

Greens ve M.T. /Birleşik Krallık, Başvuru No. 60041/08 ve 60054/08, 23.11.2010.

Grosaru / Romanya, Başvuru No.78039/01, 02.03.2010.

Guliyev / Azerbaycan, Başvuru no. 35584/02, 27.05.2004.

Habsburg-Lothringen / Avusturya, 14 Aralık 1989 tarihli Komisyon Kararı.

Herri Batasuna ve Batasuna/ İspanya, Başvuru No. 25803/04 ve 25817/04, 30.06.2009.

Hirst/Birleşik Krallık, Başvuru No. 74025/01, 06.10.2005

Isakov/Rusya, Başvuru No. 54446/07, 04.07.2017.

Lingens/Avusturya, Başvuru No. 9815/82, 08.07.1986.

Mathieu-Mohin ve Clerfayt / Belçika, Başvuru No. 9267/81, 02.03.1987.

Matthews/Birleşik Krallık, Başvuru No. 24833/94, 18.02.1999.

Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)/Türkiye, Başvuru No. 7819/03, 10.05.2012.

Partija "Jaunie Demokrati" ve Partija "Musu Zeme" /Letonya, Başvuru No. 10547/07 ve 34049/07.

Paunović ve Milivojević / Sırbistan, Başvuru No. 41683/06, Karar Tarihi: 24.05.2016.

Podkolzina/Letonya, Başvuru No. 46726/99, 09.04.2002.

Refah Partisi/Türkiye, Başvuru No. 41340/98, 41342/98, 41343/98, 41344/98, 13.02.2003.

Sadak vd. / Türkiye, Başvuru no: 25144/94, 27100/95 ve 27101/95 ve 26149/95 no'dan 26154/95 no'ya kadar, 11.06.2002.

Scoppola/İtalya, Başvuru No. 126/05, 11.05.2012.

Sejdic ve Finci / Bosna Hersek, Başvuru No. 27996/06 ve 34836/06, 22.12.2009.

Tahirov/Azərbaycan, Başvuru No. 31953/11, 11.06.2015.

Tănase/Moldova, Başvuru No. 7/08, 27.04.2010

Timke v. Almanya, Başvuru No. 27311/95, 11.09.1995 tarihli Komisyon kararı.

Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Diğerleri/Türkiye, Başvuru no. 133/ 1996/ 752/ 951, 30.01.1998

Vito Sante Santoro/İtalya, Başvuru No. 36681/97, 01.07.2004.

Yumak ve Sadak/Türkiye, Başvuru No. 10226/03, 08.07.2008.

X. /Federal Almanya Cumhuriyeti, Başvuru No. 2728/66, 06.10.1967 tarihli Komisyon kararı

Ždanoka/Letonya, Başvuru No. 58278/00, 16.03.2006.